

Микола Дупляк

НОВИЙ ЗРАЗОК ЕПІСТОЛЯРНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Ярослав Грицков'ян. "Листування Ярослава Грицков'яна". Вибрав і до друку підготував Володимир Пилипович. Видавництво "ДОМІ". Перемишль 2018. – С. 442.

З приємністю спостерігаємо за появою на видавничому ринку нової публікації знаного в Польщі заслуженого громадською діяча, науковця та педагога, автора бібліографічних праць і підручників української мови, з яких і досі вчать учні початкових і середніх шкіл з українською мовою навчання, -- д-ра Ярослава Грицков'яна. Названа публікація -- це другий зразок епістолярної літератури автора. Перший знаходимо в публікації "Translatio. Про переклади і перекладачів української літератури в Польщі"(Перемишль, 2015).

Крім того, листування Ярослава Грицков'яна, -- це окрема сторінка до вивчення польсько-українських відносин в інтелектуальній площині після Другої світової війни. Це особливо важливе, бо ж тоді в Польщі насильно ополячувалось і знецінювалось усе, що українське, а запроторених українців на польські понімецькі землі після операції "Вісла" постійно залякували, цькували та переслідували, автора тощо, польські органи безпеки. Книжка присвячена св.п. Лесі Грицков'ян -- дружині пана Ярослава.

Життєвий шлях автора до науки та знання насичений багатьма злетами та прикрими спадами, амбітними проектами тощо. На тому шляху не обійшлося без плідного листування з багатьма видатними людьми науки та культури Польщі і поза нею. Збережене й опубліковане листування стало основою цієї публікації.

Ярослав Грицков'ян студіював на кафедрі русистики Ягеллонського університету в Кракові. Тут колись працювали українські професори -- письменник і літературознавець Богдан Лепкий, визначний фонетист і діалектолог Іван Зілінський та професори Академії мистецтв Іван Годис і Лев Гец. Юний студент цікавився українською літературою, в тому й творчістю Миколи Гоголя. Свою магістерську працю "Идейное и художественное значение фантастики в творчестве Гоголя" захистив 1958 року. Про видатного земляка опублікував статті у варшавському "Нашому слові", напр. : "Співець краси України". До речі, у статті знайшовся й український лист Миколи Гоголя до польського поета й письменника Богдана Залеського. Згодом Грицков'ян публікує в цьому ж тижневику та в "Нашій культурі" ще й інші статті про Гоголя.

Пошуки Я. Грицков'яна за матеріалами до магістерської праці стали причиною листування з багатьма визначними людьми науки, в тому й з мовознавцем проф. Олексою Горбачем з Німеччини. Закордонним листуванням юного адепта науки зацікавилися органи безпеки,

які з того часу стояли на перешкоді його нормальному спілкуванню з людьми науки й створювали важкі умови життя. За ним встановлено постійний нагляд. Серед кореспондентів Грицков'яна були письменники, літературознавці, історики, політологи й педагоги, які відображали різні аспекти українського життя не лише в Україні та в Польщі, але й в Німеччині, Канаді, Америці, Австралії, Чехословаччині та Югославії. У Кракові Я. Грицков'ян потрапив до українського студентського руху та в ряди молодшої інтелігенції, що, за визначенням тодішньої влади, творила т.зв. "культурне підпілля".

Надії пана Ярослава на працю в університеті зазнали краху, коли міська влада відмовила йому продовження прописки в Кракові. Довелось шукати праці в Кошаліні, що над Балтійським морем. Там Грицков'ян обіймав різні посади в педагогічній ділянці. За ним понад шістьдесят років праці й великий життєвий досвід. Як філолог і літературознавець, дослідник опрацьовував питання українсько-польських літературних відносин під керівництвом знаного польського вроцлавського славіста проф. Мар'яна Якуб'єца. Упродовж кількох років працював над докторською дисертацією, а це дозволило йому підтримувати наукові контакти з українцями багатьох країн. Саме тоді збільшується його кореспонденція з різними людьми науки. Успішний захист дисертації п.н.

"Literaturaukrainskawprzekladach ikrytycepolskiejlat 1945-1965" під керівництвом Мар'яна Якуб'єца, відбувся 1977 року в Інституті слов'янської філології Вроцлавського університету. Рецензенти цієї праці – професори З. Баранецький і Ф. Неуважни запропонували її книжкову публікацію. Мабуть, внаслідок втручання служби безпеки, люблінське видавництво не опублікувало її. До речі, довголітні контакти з Мар'яном Якуб'єцем увінчалися справжньою дружбою. Проф. М. Якуб'єц підтримував Я. Грицков'яна та заохочував до творчої праці, до габілітації.

Важливе значення для Грицков'яна мала участь у Всесвітньому фестивалі молоді та студентів у Москві. Тут нав'язуються нові корисні контакти та знайомства, в тому й з учасниками Фестивалю зі Львова. У книжці автор не без причини пише: "...контактуючись з Україною, я рахувався з ситуацією моїх кореспондентів і в листах обмежувався до *гладких* висловів, які не могли б стати предметом будь-якого оскарження". Листи були для нього цінним історичним джерелом, тому зберігав їх упродовж десятиліть. Серед опублікованого епістолярію найбільше листів з України та Польщі. Особливу цінність зберігають листи відомих українських письменників: Григорія Лужницького, Миколи Бажана, Олеся Гончара, Романа Іваничука та дослідників української літератури: Дмитра Чижевського, Івана Панькевича, Мар'яна Якуб'єца, Ришарда Лужного, Юрія Луцького та інших.

Після розкриття засекречених архівів польської служби безпеки м. ін. виявлено, що Я. Грицков'янові не дозволено в 1964 році перейти на пост асистента в Люблінському

університеті. Вже після захисту докторської дисертації йому закрито шлях до праці у Вищій педагогічній школі в Слупську. Органи безпеки не дозволили опублікувати його докторську дисертаціютощо.

В опублікованих у цій книзі листах йдеться про шлях Я. Грицков'яна до наукита про наукові проекти – реалізовані і нереалізовані, про йоговидавничі справи, напр.: він бажав опублікувати в Україні народні пісні, які зібрав від депортованих із Закерзоння 1947 року земляків. Цей проект ніколи не здійснився. Як дослідника, Я. Грицков'яна цікавила також творчість львівських поетів модерністичного угруповання “Молода муза” та літературної групи католицької орієнтації “Логос”.

1957 року Я. Грицков'ян дебютував як літератор, публікуючи в “Нашому слові” свій перший фейлетон “Не підвели” під псевдонімом В. Перченко. Опісля друкувався під псевдонімом Г. Бойчук. Значна частина його творчого доробку опублікована у цьому ж “Нашому слові”, місячнику “Наша культура” та в альманаху “Український календар”. Автор друкувався також в “Slavia Orientalis” та в інших польських наукових журналах.

Дбайливо видану книгу завершує добірка листів Я. Грицков'яна до Володимира Пилиповича, в яких відбита спільна праця над виданням збірника україномовних досліджень Я. Грицков'яна і складеної ним бібліографії перекладів української літератури в Польщі.

За наукову працю Ярослава Грицков'яна відзначено грошовою нагородою Українського наукового інституту Гарвардського університету за Бібліографію польською літературознавчої україністики за 1945-1985 рр.; висунено на відзначення Державною премією в галузі науки за співучасть у виданні п'ятитомної праці “Українська література в загальнослов'янському і світовому літературному контексті”; за науковий доробок йому присвоєно звання Почесного доктора Кіровоградського інституту регіонального управління та економіки. З цієї нагоди в Кіровограді появилася книжка “Життя у світлі освіти. Studia in honorem. Науковий збірник на пошану Ярослава Грицков'яна”.

У рецензованій книзі опубліковано 202 листи: 151 адресованих до Ярослава Грицков'яна і 51 написаних Я. Грицков'яном; 43 адресантів і 27 адресатів, яких упорядник вибрав із домашнього архіву пана Ярослава. Книга вражає прозорістю текстів, які доповнюють примітки під листами. Зайвими видаються помічені на початку книжки чужі слова “мейл”, “бестселер”, “пресінг” і “фестшіфт”, що мають свої відповідники в українській мові і не було потреби користуватись ними на сторінках цієї цінної книжки.

Публікацію у твердій обкладинці помаранчевого кольору доповнюють іменний та географічний покажчики та зауважені помилки. Тиражу публікації не названо. Рецензована книжка цікава для всіх, а особливо для тих, хто знав або знає її а втора, хто жив або живе у Польщі. Для мовознавців вона цікава м.ін. з огляду на мову листів українських авторів, яку упорядник зберіг без змін. Листування Ярослава Грицков'яна збагачує також цікаву епістолярну літературу, а дослідникам допоможе у вивченні польсько-українських післявоєнних відносин.

